

2. osnovna šola Slovenska Bistrica

ŠE MNOGO VODE BO PRETEKLO, DA BO CENJENA DOVOLJ

Interdisciplinarno področje: ekologija/etnologija

Avtorica: Mija Pipenbaher

Mentorica: Katja Leva, prof.

Slovenska Bistrica, marec 2018

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem, ki so mi na kakršni koli način pomagali pri nastajanju raziskovalne naloge. Posebej bi se rada zahvalila mentorici za pomoč in spodbudo.

Mija Pipenbaher

POVZETEK

Naslov naloge: ŠE MNOGO VODE BO PRETEKLO, DA BO CENJENA DOVOLJ

Avtorica: Mija Pipenbaher

Mentorica: Katja Leva

Lektorica: Katja Leva

Šola: 2. OŠ Slovenska Bistrica

Za raziskovalno nalogo z naslovom *Še mnogo vode bo preteklo, da bo cenjena dovolj* sem se odločila zato, ker sem vzgojena »zeleno, ekološko« in ker mi je mar, kako ljudje ravnamo z naravo. Želeli smo raziskati, kakšen odnos do vode imajo naši vrstniki na šoli v primerjavi s starejšo generacijo. Ker smo pri prebiranju literature spoznali, kako širok pomen na različnih področjih ima voda, smo se odločili, da raziščemo in predstavimo še področje vode v povezavi z etnologijo.

Želimo, da s pomočjo raziskovalne naloge učenci naše šole dodatno okrepijo spoštovanje do vseh voda. Prav tako želimo, da spoznajo, da je voda najboljša pijača, saj dobro vpliva na našo zdravje in počutje. Ker pa je to šolsko leto posvečeno kulturni dediščini, smo se odločili, da vodo raziščemo tudi na tem področju in predstavimo, kakšen pomen je imela voda za naše prednike, kako je bila vpeta v praznike in običaje ter zbrati pregovore, kjer se pojavlja beseda voda.

Na začetku raziskovanja smo postavili štiri hipoteze.

Hipoteza 1: Predpostavljamo, da učenci naše šole niso dovolj varčni z vodo.

Hipoteza 2: Predvidevamo, da je starejša generacija bolj varčna z vodo kot »mlajša« generacija.

Hipoteza 3: Domnevamo, da učenci poznajo malo pregovorov, ki vključujejo besedo voda.

Hipoteza 4: Predpostavljamo, da učenci ne znajo razložiti pomena pregovorov (v prenesenem pomenu).

V teoretičnem delu smo najprej predstavili vodo z različnih vidikov: geografski, kemični, zgodovinski in biološki. V nadaljevanju smo zbrali pregovore o vodi in jih razložili v prenesenem pomenu. Prav tako smo predstavili nekaj šeg in praznikov, kjer je voda imela poseben pomen. V zadnjem teoretičnem delu smo se osredotočili na dejavnike, ki onesnažujejo vodo, in do odnosa, ki ga imamo do vode.

V drugem, raziskovalnem delu smo s pomočjo anketnega vprašalnika skušala potrditi ali ovreči zgoraj omenjene hipoteze. Anketni vprašalnik so reševali učenci tretjih, šestih in devetih razredov naše šole. Prav tako smo izdelali anketni vprašalnik za starše teh učencev, da smo lahko primerjali rezultate mlajše in starejše generacije.

S pomočjo različnih metod dela smo ugotovili, da učenci premalo varčujejo z vodo. Prav tako smo ugotovili, da učenci premalo spijejo vode. Učenci naše šole ne poznajo veliko pregovorov o vodi in jih niti ne znajo razložiti. S pomočjo zloženke, ki smo jo naredili, želimo, da se odnos do vseh voda, ne le pitne, pri ljudeh bistveno spremeni v pozitivno stran. Prav tako si želimo, da bi bili ukrepi oziroma predlogi, ki smo jih navedli v raziskovalni nalogi za 2. osnovno šolo Slov. Bistrica, kmalu realizirani.

V sklopu raziskovalne naloge smo si zamislili geslo, ki bo učence 2. osnovne šole skozi opominjalo, da naj delujejo skrbno z vodo. Geslo je: **ČUJ TI! SPOŠTUJ VODO IN Z NJO VARČUJ, DA NE BOŠ BIL TISTI, KI JE »FUJ«!**

Ključne besede: varčevanje z vodo, voda v pregovorih, ukrepi za varčevanje, voda z različnih stališč ...

SUMMARY

Title of the task: ŠE MNOGO VODE BO PRETEKLO, DA BO CENJENA DOVOLJ
Author: Mija Pipenbaher
Mentor: Katja Leva
Proof reader: Katja Leva
School: 2. OŠ Slovenska Bistrica

For this research paper *Še mnogo vode bo preteklo, da bo cenjena dovolj*, I decided because I was raised very “green, ecological” and because I care how people treat nature. I wanted to research the attitude towards water, that my schoolmates have in comparison with older generation. While reading the literature I realized how wide meaning water has on different areas and I decided to research and present water in relation to ethnology.

With the help of the research paper I want students in our school to further reinforce their respect for water. I also wish them to realize that water is the best drink because it has a good influence on our health and mood. And because this school year is dedicated to cultural heritage I also decided to research water on that area and present what meaning had water for our ancestors and how it was involved in events and customs and collect proverbs where water appears.

In the beginning I set four hypotheses.

Hypothesis 1: I guess that the students in my school don't save enough water.

Hypothesis 2: I suppose that older generations saves enough water than “my” generation.

Hypothesis 3: I suppose that students don't know much of the proverbs that include water.

Hypothesis 4: I guess that students don't know how to explain the meaning of proverbs (meaningful sense)

In the theoretical part I will present water from different aspects; geographical, chemical, historical and biological. In the following I gathered proverbs about water and will explain them in a meaningful sense. I will also present some customs and events where water played an important part. In the last theoretical part I concentrated on water pollution factors and the attitude that we have to water.

In the second, research part I fowards to confirm or deny the above-mentioned hypotheses using a questionnaire. The questionnaire was solved by students of the third, sixth and ninth grades of our school. I also made a questionnaire for parents of the students, so I could compare the results of a younger and older generation.

With the help of different methods of work I found out that the students lack water, that they do not drink ewrage and they do not know proverbs and do not even know how to explain them. With the help of the leaflet I have done, I want to change the attitude towards all waters in a good side.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	7
1.1 Tema raziskovalne naloge	7
1.2 Namen raziskovalne naloge	7
1.3 Hipoteze	7
1.4 Metode dela	7
2 TEORETIČNI DEL	8
2.1 VODA Z RAZLIČNIH STALIŠČ	8
2.1.1 Kemijski vidik vode	8
2.1.2 Geografski vidik vode	9
2.1.3 Biološki vidik vode	10
2.1.4 Zgodovinski vidik vode	11
2.2 VODA V SLOVENSKI ETNOLOGIJI	11
2.3 VODA V PREGOVORIH	13
2.3 VODA: RELIGIJA IN VEROVANJE	15
2.4 VODA IN UMETNOST	15
2.5 VODA IN ŠPORT	16
2.6 POMEN VODE ZA ČLOVEKA V PRETKLOSTI	17
2.6.1 Pranje perila	17
2.6.2 Voda – prometna pot	18
3 VARČEVANJE Z VODO	18
3.1 UKREPI, S KATERIMI LAHKO PRIVARČUJEMO VODO	18
4 EMPIRIČNI DEL	20
5 VARČEVANJE Z VODO NA 2. OSNOVNI ŠOLI	28
6 ZAKLJUČEK	32
7 LITERATURA	33
PRILOGE	34

KAZALO SLIK

Slika 1: Kemijski prikaz vode	8
Slika 2: Agregatno stanje vode	9
Slika 3: Delež slane in sladke vode	9
Slika 4: Kroženje vode	10
Slika 5: Delež vode v človeškem telesu	10
Slika 6: Dušica Kunaver	13
Slika 7: Vodni športi	16
Slika 8: Perice	17
Slika 9: Pripovedovanje peric	17
Slika 10: Prikaz pranja perila v starih časih na 2. osnovni šoli	17
Slika 11: Vsaka kapljica privarčevane vode pomeni zelo veliko za našo družno	18
Slika 12: Število učencev, ki je reševalo anketo	20
Slika 13: Odstotek učencev po razredih	20
Slika 14: Koliko odstotkov vode je na Zemlji?	21
Slika 15: Ali poznaš kateri slovenski pregovor, kjer je v njem omenjena beseda voda?	21
Slika 16: Brez česa bi lažje preživel?	22
Slika 17: Ali meniš, da si dovolj varčen z vodo?	22
Slika 18: Ali meniš, da si dovolj varčen z vodo (vprašanje za starše)?	23
Slika 19: Katere ukrepe izvajaš, da meniš, da si dovolj varčen z vodo?	23
Slika 20: Ali si dovolj poučen, kako varčevati z vodo?	23
Slika 21: Ali imate doma varčevalni pralni/sušilni/pomivalni stroj?	24
Slika 22: Ali imate doma varčevalni pralni/sušilni/pomivalni stroj (za starše)?	24
Slika 23: Katero pijačo najraje piješ?	24
Slika 24: Katero vodo raje piješ, vodo iz pipe ali ustekleničeno?	25
Slika 25: Koliko kozarcev vode spiješ dnevno?	25
Slika 26: Bi spili več vode, če bi vam »šola« podarila stekleno stekleničko za pitje vode?	25
Slika 27: Ali meniš, da smo na 2. osnovni šoli dovolj varčni z vodo?	26
Slika 28: Izdelava plakatov pri turistični nalogi na 2. osnovni šoli	28
Slika 29: Pitniki na 2. osnovni šoli Slov. Bistrica	29
Slika 30: Hranilniki iz plastenk, ki so jih naredili učenci 2. osnovne šole	29
Slika 31: Vodko, maskota Kovoda Postojna	30
Slika 32: Osebna izkaznica Vodka	30

KAZALO TABEL

Tabela 1: Pregovori o vodi in razlaga njihovega pomena	13
Tabela 2: Voda kot vremenska napoved	14

1 UVOD

1.1 Tema raziskovalne naloge

Raziskovalna tema je s področja ekologije in etnologije. Naslov raziskovalne naloge je *Še mnogo vode bo preteklo, da bo cenjena dovolj.*

1.2 Namen raziskovalne naloge

Naš namen je bil, da s pomočjo raziskovalne naloge oživimo, prebudimo ali privzgojimo učencem 2. osnovne šole pozitiven in zdrav odnos do voda. Želeli smo jim prikazati razliko v odnosu do voda med nami, mlajšo generacijo, in našimi starši. Želeli smo, da spoznajo vlogo voda v starih časih in da spoznajo pregovore o vodi.

1.3 Hipoteze

Na začetku dela smo si postavili štiri hipoteze.

Hipoteza 1: Predpostavljamo, da učenci naše šole niso dovolj varčni z vodo.

Hipoteza 2: Predvidevamo, da je starejša generacija bolj varčna z vodo kot »naša« generacija.

Hipoteza 3: Domnevamo, da učenci poznajo malo pregovorov, ki vključujejo besedo voda.

Hipoteza 4: Predpostavljamo, da učenci ne znajo razložiti pomena pregovorov (v prenesenem pomenu).

1.4 Metode dela

Raziskovalno delo smo opravili z naslednjimi metodami: anketiranje, analiziranje, opazovanje, zbiranje gradiva, branje različnih virov, fotografiranje ...

2 TEORETIČNI DEL

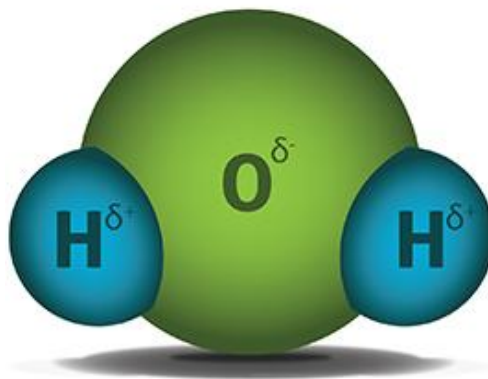
2.1 VODA Z RAZLIČNIH STALIŠČ

Voda nima oblike, barve ali vonja, in kadar je čista, je tudi brez okusa. Vidimo lahko naravnost skozi in jo pogosto komaj opazimo. A kljub temu je to poleg zraka najpomembnejša snov za naše preživetje. Redna preskrba z njo je resnično nujna za vsa živa bitja. Toda s tem je mnogo težav. Nekateri kraji je imajo daleč preveč in so preplavljeni z njo, drugi, ki je imajo premalo, so pusti in brez življenja. Marsikje je umazana in okužena z mikrobi in raznaša bolezni. Brez vode ne moremo živeti, zato bi morali zanjo skrbeti veliko bolje. Ampak ali se tega zavedamo vsi, ali so o tem ljudje osveščeni dovolj, vedo, kaj pomeni pomanjkanje vode, kako varčevati z njo?

Da bi lažje odgovorili na zastavljena vprašanja bomo vodo predstavili z različnih stališč; kemijskega, geografskega, biološkega, zgodovinskega.

2.1.1 Kemijski vidik vode

Voda je spojina, sestavljena iz dveh atomov vodika (H), ki je najlažji in najpogostejši kemijski element v vesolju, in enega atoma kisika (O). Ti trije atomi skupaj tvorijo molekulo vode, H_2O , ki bi jo formalno lahko poimenovali divodikov monoksid. Oba vodikova atoma sta povezana s kisikovim s kovalentno vezjo. Vodikove vezi so v primerjavi z vezjo med vodikom in kisikom v posamezni vodni molekuli šibke, a so vzrok za številne posebnosti vode. Življenja, kot ga poznamo danes, brez vodikovih vezi med molekulami ne bi bilo (Medmrežje 1).

Slika 1: Kemijski prikaz vode (Vir: Medmrežje 1)

Voda je edina snov, ki se pri običajnih temperaturah na Zemlji pojavlja v vseh treh agregatnih stanjih – tekočem, trdem in plinastem. Sprememba agregatnega stanja vseh snovi in tudi vode je povezana z oddajanjem ali sprejemanjem energije. Če led segrevamo, se stali, če nastalo vodo še nadalje ogrevamo do vrelišča, ta hlapi in nato zavre, pri čemer nastane para. Če paro ohlajamo, kondenzira in nastane tekoča voda, ki z ohlajanjem pod ledišče zmrzne. Nekaj molekul ledu prehaja neposredno v parno fazo. Ta proces imenujemo sublimacija, obraten proces pa resublimacija (Medmrežje 1).

Slika 2: Agregatno stanje vode (Vir: Medmrežje 1)

2.1.2 Geografski vidik vode

Približno 70,8 % Zemljinega površja sestavlja voda, le 29,2 % pa kopno. Kar 97,5 odstotka vse vode na Zemlji je slane, od preostalih 2,5 odstotkov sladke vode je 70 odstotkov zamrznjene v polarnih ledenih prostranstvih. Preostalih 30 odstotkov sladke vode je prisotne predvsem v obliki vlage v zemlji ali podtalnice. Manj kot en odstotek vse sladke vode na svetu pa je na voljo človeštvu za uporabo.

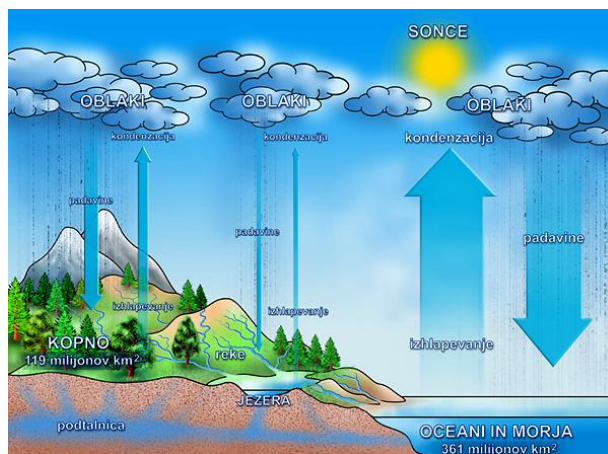

Slika 3: Delež slane in sladke vode (Vir: Medmrežje 1)

Voda v naravi nenehno kroži. Celinske vode se naravno zamenjajo v dnevih ali mesecih, oceani pa v tisočih letih. Podtalnica se zamenja v 60–300 letih. To pomeni, da bodo strupene spojine, ki jih spravljamo v podtalnico s kmetovanjem in neustreznim ravnanjem s komunalnimi, industrijskimi odplakami in odpadki, pili še naši vnuki.

Kroženje vode se začne in konča v morju. Voda pride v zrak v obliki vodne pare, z izhlapevanjem iz raznih vodnih površin in vlažnih tal, oddajajo pa jo tudi vsa živa bitja. Vodna para je malo lažja od zraka, zato se dviga in potuje z vetrovi. V višjih zračnih plasteh pa se ohlaja in združuje v oblake. Ti v zraku ostajajo približno deset dni, pri določeni temperaturi steče kondenzacija. To pomeni, da se para spremeni v kapljice ali ledene kristale, nato pa se v obliki dežja ali snega vrne na Zemljo. Večina padavin pade nazaj v morje. Na tleh se voda združuje in zbira. Tretjina je izhlapi, dve tretjini pa je po površju ali pod zemljo odteče v potoke in reke ter se vrne v morje. Tisto vodo, ki pade na tla, posrkajo rastline vase in nato poteka kroženje vode naprej v rastlinah. Vodo v potokih pijejo nekatere živali. Tisto, ki odteče v podtalnico, pa pozneje po »očiščenju«
popijemo ljudje in tudi v nas voda kroži naprej.

Tako voda nenehno kroži v naravi. Za to pa je potrebna tudi sončna energija in četrtnina sončne energije se porabi za kroženje vode (Medmrežje 2).

Slika 4: Kroženje vode (Vir: Medmrežje 3)

2.1.3 Biološki vidik vode

Približno dve tretjini človeškega telesa je sestavljenega iz vode. Voda je za človeka izrednega pomena. Je del celic, medceličnega prostora in krvne plazme in je transportni medij za kisik, vitamine, minerale ter glukozo. Poleg tega se z njeno pomočjo do ledvic prenesejo strupeni toksini in se kasneje izločijo. Deluje tudi kot mazivo okoli sklepov. Do določene mere uravnava tudi telesno temperaturo – če je temperatura v prostoru višja od telesne, se začnemo potiti, izhlapevanje vode skozi kožo pa naše telo ohladi. Voda tudi sodeluje pri biokemični razgradnji hrane, ki jo pojemo. Vpliva na našo produktivnost in koncentracijo (Medmrežje 4).

Slika 5: Delež vode v človeškem telesu (Vir: Medmrežje 4)

Priporočene dnevne količine vode so odvisne od različnih dejavnikov (fizične aktivnosti, telesne teže, temperature v okolju, starosti in zdravstvenega stanja). Odrasel človek mora v povprečju za normalno delovanje organizma popiti od 2 do 3 l vode. Ob večji fizični aktivnosti ali visokih temperaturah pa mora biti ta količina še večja, v nasprotnem primeru lahko namreč dehidriramo. Potreba po zaužitih količinah vode se poveča tudi, če uživamo suho hrano.

Človek brez vode ne more preživeti dlje kot 3 do 5 dni, medtem ko lahko brez hrane preživimo tudi do 90 dni, kar dodatno kaže na to, kako pomembna je voda za človeka (Medmrežje 4).

2.1.4 Zgodovinski vidik vode

»Voda je v zgodovini človeštva vedno krojila usodo ljudstev in narodov. Vse stare kulture so nastale ob velikih rekah ali obalah morij. Sredozemske kulture so zrasle na obalah morja »sredi zemlje«.

»Egipt je nastal ob Nilu, Mezopotamija med Evfratom in Tigrisom, grška in rimska mogočnost sta zrasli ob potokih. Tudi evropska zgodovina se je odigravala ob poteh, ki so jih popotnikom, trgovcem in vojakom kazale reke. O vseh dogajanjih so pisali zgodovinarji, filozofi in dvorni kronisti. Slovenski narod si je svojo kroniko pisal sam. Ne s črkami, saj jih ni poznal, ampak s pripovedjo, ki je prehajala iz roda v rod« (Kunaver, 1997, 1).

Koliko je voda v preteklosti pomenila ljudem, lahko preberemo v knjigi Tako sem prišel na svet in ostal živ, ki jo je izdala Ljudska univerza Slov. Bistrica.

Gospa Sonja (rojena l. 1934) v tej knjigi pripoveduje o vodi tako: »Imela sem tri brate in eno sestro in spominjam se, da smo se vsi, vključno z materjo in očetom, umivali z nekaj litri vode iz čebra in to ne več kot enkrat tedensko. Ko smo se umili – najprej oče, nato mati, nato vsi trije bratje in nazadnje še jaz in sestra, smo s tisto vodo zribali še tla. Najbolj luštno je bilo poleti, ko smo se lahko umivali kar zunaj (Kac, 2018).«

Danes se vse premalo zavedamo, kako so naši predniki trpeli zaradi pomanjkanja vode. Da imamo vodo, se zdi samo po sebi umevno. Vsak pri sebi bi se moral zamisliti, ali dovolj naredi za varčevanje vode.

Spori za vodo postajajo vse večji problem na naši Zemlji. Spore glede rabe vodnih virov, ki so prerasli v krizna žarišča najdemo v Južni Ameriki, Aziji, Afriki in tudi v Evropi. Pomanjkanje vode je razlog za vojskovanje v Čadu, Somaliji, delno v Iraku, Pakistanu in Afganistanu. Tudi bogatejše države imajo probleme z vodo, kot so: Kitajska, Južna Koreja, Izrael, Indija (Kajfež Bogataj, 2014).

Na svetu je več milijonov ljudi, ki so zaradi pomanjkanja vode postali begunci, ti so značilna posledica sporov za vodo. Zaradi pojav suš, neenakomernih padavin in izjemnih vremenskih pojavov je na svetu z vsakim dnem več beguncev (prav tam).

2.2 VODA V SLOVENSKI ETNOLOGIJI

»Prav vsaka država in vsaka kultura ima svoje ljudsko izročilo, ki je povsod bolj ali manj povezano tudi z vodo. Gre za del zgodovine naroda, ki tvori pomemben del današnje kulture. Zgodbe, vraže, verovanja, stari običaji, stara opravila in navade, ki se prepletajo z različnimi in izmišljenimi dogodki ali stvarmi iz preteklosti, nam danes veliko povedo o naših prednikih, pa tudi o njihovih vrednotah, strahovih, predvsem pa s stališča vode tudi o njihovem odnosu do okolja in naravnih virov« (Bogataj Kajfež, 2014, 250).

V raziskovalni nalogi želimo predstaviti vodo kot del ljudskega izročila, kot del kulturne dediščine. V tem poglavju bomo predstavili, kakšno »moč, težo« je nekoč imela voda pri ljudeh. Ne samo da so verjeli v njeno magično moč, temveč so jo tudi obdarovali in se ji s tem zahvalili za nekaj, jo prosili za kaj, ali pa le upali, da jih bo daritev varovala pred nevarnostjo.

V slovenskem ljudskem izročilu se od pesmi, pregovorov do šeg pozna, da smo od nekdanj imeli obilje vode. Predniki so se prav dobro zavedali, da je prav voda prinašalka kruha in zdravja. V naših šegah je voda tudi prinašalka sreče, blagostanja in celo zlata, rosa pa je prinašala tudi lepoto. A hkrati so vedeli, da ima voda neustavljivo moč, ki lahko postane kazen za človekovo objestnost (prav tam).

Marija Klobčar je v svojem članku ***Pesemske sledi verovanja v nadnaravno moč vode*** raziskala, kje in koliko je bilo verovanje v magičnost vode prisotno na Slovenskem. Avtorica izpostavi, da se je v 19. stoletju zelo intenzivno zbiralo ljudsko pesemsko izročilo, vendar pa je bilo zbiranje obrednih pesmi nezaželeno. Te pesmi so bile sicer del izročila, vendar so s predkrščanskimi elementi neposredno izražale vero v magično moč naravnih sil, s tem pa zaostalost in nasprotovanje krščanskemu nauku. Prvi zapisovalci ljudskih pesmi so poročali, da so obredna ravnanja s prepoznavnim predkrščanskim miselnim ozadjem veljala za greh, za katerega posamezni duhovniki pri spovedi niso dajali odveze. Obrednih pesmi, povezanih z verovanjem v nadnaravno moč vode, zato med najstarejšimi zapisi slovenskih ljudskih pesmi skoraj ni. Obstajajo poročila, da so ljudi v odnosu do vode po eni strani videli nadnaravno moč, vodno božanstvo, ki se mu je bilo potrebno prikupiti ali pa se mu odkupiti z darovanjem, posebno ob določenih priložnostih, po drugi strani pa so ob posebnih priložnostih to moč skušali izkoristiti tudi zase. Najpomembnejši priložnosti za to sta pomenila najdaljši dan in najdaljša noč v letu, torej letni in zimski kres, na osebni ravni pa predvsem poroka. Zatekanje k magični moči vode je zelo dolgo spremljala zavest, da se je tem močem potrebno tudi oddolžiti. Darovanje, ki se je ohranjalo ob spomladanskih in zimskih šegah, pa je bilo simbolično: sprva so darovali hrano, v 19. stoletju pa postopno že denar. V najstarejših poročilih je še ohranjen spomin na darovanje kruha, kot je razvidno iz darovanja za novo leto ali za veliko noč na območju vzhodne Slovenije: »*Na novega leta dan vstajajo dekleta za rana in hite po vodo. Ktera preje pride, vrže jabelko, v katero je rožmarinov šopek vtaknjen, v studenec, da bi laže in hitro moža dobila.*« »*Nekoč je dobila voda na Štajerskem na veliko noč dar, vrgli so v studenec nekaj blagoslovljenega kruha, v celjski okolici so vrgli nekaj blagoslovljenega kruha v studence, nekaj pa ga je dobila živina. V lendavski okolici posujejo okoli studenca drobtine blagoslovljenih jedi.*«

Poročila o darovanju vodi v Radomercih na Štajerskem iz sredine 19. stoletja še govorijo o sledih magičnih besedil, torej o **pesmih**. Prvo poročilo navaja, da hodijo na novoletno jutro dekleta »vodi darovat«. Vsako stopi k studencu in vrže vanjo nekaj denarja z besedami: »*Ljuba voda! Jaz ti darujem od dna do dna, sem za moža že zadosti godna.*« V nekaterih primerih je bila prošnja tudi povsem konkretna:

»*Voda! Jaz ti darujem, od dna do dna,
jaz sem za moža godna,
daj mi moža Štefana ali pa Vršana.*«

V Beli krajini so darovanje vodi pospremili z besedami: »*Na, voda, to darujem tebi, tudi ti daruj meni!*«

Z darovanjem vodi so si torej ljudje pridobili pravico do njene moči, tudi magična dejanja umivanja ali polivanja z vodo so se ohranjala bolj ali manj skrivaj. Šega polivanja z vodo pri velikonočnem kresu se je ohranila v umivanju: po ljudskem verovanju naj bi imela voda takrat, ko so na veliki četrtek utihnili zvonovi, in takrat, ko so se na veliko soboto vnovič oglasili, posebno moč, zato se je takrat »*v prejšnjih časih kar trlo praznovernega ženstva ob vodnjakih*«, da bi si natočili vode. Ta voda naj bi namreč koristila lepoti – zagotavljala naj bi lepo polt, ponekod pa so verjeli, da je zdravilna predvsem za oči. Šega je bila znana na vsem slovenskem etničnem ozemlju. Z darovanjem vodi so se torej ljudje vodi oddolžili za to, kar so prejeli od nje, torej za moč, ki so je bili deležni ob posebnih priložnostih.

Ljudstvo, v tistem času, je verjelo tudi v razna mitološka bitja, ki naj bi živela v vodi. Štajerskem so verjeli, da v vodi živi povodni mož Gestrin. Brodarji in ribiči so, preden so šli na vodo, vrgli vanjo »*kakošno rutico, v katero so zavili prstan, da Gestrina potolažijo in si ga prijaznega storijo*«. V Prekmurju so romarji, ko so prešli reko Muro, vanjo vrgli kruh. Darovanje vodi je bilo vidno tudi v poročnih šegah, saj so ob poroki v vodo vrgli denar. V Ziljski dolini je bila navada, da sta ženin in nevesta na poti k poroki v potok ali vodnjak vrgla denar, živa še ob koncu 20. stoletja, prav tako pa tudi navada, da je nevesta vrgla nekaj kovancev v studenec tudi po poroki. To verovanje se je preneslo v čas po drugi svetovni vojni (Klobčar, 2011).

2.3 VODA V PREGOVORIH

Beseda voda se v slovenskih pregovorih velikokrat pojavlja in ima različen pomen. Zbrali smo pregovore o vodi in jih poskušali razložiti v prenesenem pomenu. Pri tem nam je bila v veliko pomoč knjiga Dušice Kunaver z naslovom *Čar vode v slovenskem ljudskem izročilu*.

Gospa Kunaver je bila tudi naša posebna gostja na 2. osnovni šoli Slov. Bistrica, ko smo v mesecu februarju izvedli namenski dan z naslovom Kulturna dediščina.

Slika 6: Dušica Kunaver (Vir: Katja Leva)

Gospa Kunaver je opozorila, da je kulturna dediščina del nas in da je prav, da jo prenašamo iz roda v rod. Povedala je, kakšen pomen je voda v preteklosti imela za ljudi. Voda kot prinašalka sreče, zdravja in blagostanja. Voda kot izvor življenja, prinašalka kruha in kazni za človekovo objestnost. O vodi govore mnoge pripovedi, šege, pesmi, pregovori, vraže in stare vede. Nekaj od tega je gospa Kunaver tudi zbrala.

Tabela 1: Pregovori o vodi in razlaga njihovega pomena (Vir: Kunaver, 1997)

PREGOVOR	PRENESENI POMENI PREGOVOROV
Tiha voda bregove dere.	<i>Tisti, ki so tihi, delajo največje spremembe.</i>
Dobro je biti tam, kjer je dobra voda.	<i>Najbolj nam bo prijetno, kjer se bomo počutili kot doma.</i>
Najbolj trezna pijača je voda.	<i>Vsaka kapljica alkohola nam zamegli pogled.</i>
Ne kali vode, kjer moraš piti.	<i>Ohrani mir z ljudmi, ki jih potrebuješ.</i>
Vsak vodi vodo na svoj mlin.	<i>Vsak obrne besede sebi v prid.</i>
Roka roko umiva.	<i>Kar mi naredimo drugemu, drugi naredi nam.</i>
Osel, vodo nosil, pa je od žeje poginil.	<i>Na slepo, brez razmišljanja ubogal navodila.</i>
Takrat bo plačal, ko bo voda navkreber tekla.	<i>Nikoli.</i>
Kot bi šel s košem po vodo.	<i>Nesmiselno dejanje.</i>
Kdor v vodo ne gre, pa moker ni.	<i>Če ne boš poskusil, ne boš nikoli vedel.</i>
Mokri se ne bojijo dežja.	<i>Če nekaj znaš, obvladaš, te ni strah poskusiti.</i>
Kot bi vodo v Savo zlival.	<i>Nesmiselno dejanje.</i>

Kogar voda objame, se tudi slame oprijema.	Če si v težavah, se obrneš še na najbolj nemogoče stvari.
Žab ni treba poditi v vodo.	Če nekaj rad delaš, te v to dejanje ni potrebno siliti.
Vsak povodenj se uteče.	Vsak prepir se umiri.
Pri majhni vodi se laže napiješ kot pri veliki.	Bodi zadovoljen z majhnimi stvarmi.
Če se na tujo pomoč zanašaš, vodo v situ prenašaš	Če samo drugim verjameš in se opiraš na njih, lahko padeš v zmoto.
Globoke vode kamen ne skali.	Če si v nekaj globoko prepričan, te ne bo nič ustavilo.
Kdor moliti ne zna, naj se v morje ne poda.	Če v nekaj ne verjameš, tega ne delaj.
V kupici se jih je več utopil, kot v morju utonilo.	Alkohol ni rešitev.
Hvali morje, drži se kraja.	Tisto, kar imaš, spoštuj.
Plitva voda se hitro skali.	
Voda ni nikdar tako čista, da bi se skalila in nikdar tako kalna, da se ne bi zbistrila.	Včasih je tudi nemogoče mogoče.
Dragocenosti se skrivajo v globinah morja, ničvrednosti plavajo na vrhu voda.	Prej opazimo ničvrednost kot dobroto. ki je skrita v srcu.
Kdor moliti ne zna, naj se v morje ne poda.	Če v nekaj ne verjameš, tega ne delaj.
V kupici se jih je več utopil, kot v morju utonilo.	Alkohol je bolj nevaren za človeka kot voda.
Najraje bi ga v kozarcu utopil.	Čutiti močno sovraštvo do nekoga.
Ne kaži mi meseca v luži!	Ne govori nemogoče stvari.
Moker kot pes.	Premočen.
Trese se kot šiba na vodi.	Nekdo čuti strah, je preplašen.
Voda mu teče v grlo.	Zadnji čas.
Še mnogo vode bo preteklo, dokler ...	Še dolgo bo trajalo, dokler se nekaj naredi/spremeni.
Kri ni voda.	Najbolj je pomembna družina.

Voda kot vremenska napoved

Tabela 2: Voda kot vremenska napoved (Vir: Kunaver, 1997)

Če zjutraj zarja zažari, dež se pripodi.
Če v četrtek zvečer sonce za oblaki doli gre, bo čez tri dni dež.
Kadar pride dež od Trsta, bo mokro za dva prsta.
Magdalena deži, se dež rad obdrži.
Če je vlažen, mrzel Luka, kmalu sneg prikuka.
Tilen oblačen, meglen, naznanja deževno jesen.
Vid (15. 6.), dežja ne daj, da bo lepe žetve kaj.
Če Jakob (25. 7.) žejo trpi, zima nič prida ni.
Če je april deževen, kmet ne bo reven.
Če marec suši, april deži, maj pa hladi, kmetu se dobro godi.
Če vse svete (1. 11.) namaka, debel sneg nas čaka.

V sklopu empiričnega dela smo tudi želi izvedeti, koliko naši učenci in njihovi starši poznajo pregovore o vodi. Zanimalo nas je tudi, ali znajo razložiti pomen pregovorov.

2.3 VODA: RELIGIJA IN VEROVANJE

Vsem svetovnim religijam in verovanjem so skupni pojavi ritualov, ki so povezani z vodo. Voda je zagon za rojstvo in življenje, nastopa v mnogih mitih o stvarjenju ter predstavlja rojstvo in reinkarnacijo. Pomembne so tudi očiščevalne lastnosti vode. Voda pri obredih ne očisti samo telesa, temveč odplakne tudi duševne grehe (Kajfež Bogataj, 2014, 249).

Novo leto: Tega dne, ko je bilo novo leto so studence in vodnjake krasili in k vodi prinašali darila; sveče, jabolka, kruh, potice ... Darovi naj bi prosili, da bi voda ostala čista in da bi je bilo dovolj. Dekleta iz Poljanske doline so se na novoletno jutro odpravile k studencu, kjer so ob njem položile kruh, potico ali kateri drug dar in se zahvalila, da je dajal vodo. Dekleta so se ponavljala, dokler ni studenec dobil darov iz vseh vasi. Ta pozornost naj bi v prihodnosti ohranjala pitno vodo in varovala polja pred sušo in poplavam. Darovi pa niso samo prinašali čiste vode, dekletom so prinesle tudi ženina (Kunaver, 1997).

Velika noč: Ko na veliko soboto »odvežejo« zvonove, takrat je voda zdravilna in ima čarobno moč. Kranjci so se nekoč umivali v tekoči vodi, da so bili vso leto varni pred kugo. Dolenci in Gorenjci so se umivali v studencih zato, da jim je voda pregnala pege in kožne lišaje. Belokranjci so se umivali na veliki petek, da so si izprali vse telesne in duševne madeže. Prekmurci so venec iz bršljana namočili v čarobni vodi, da bi bili vso leto zdravi.

Porod in krst: Po porodu je otroka treba okopati. Prva kopel, ki zares loči otroka od matere, obenem pa tudi usmeri njegovo usodo. Na Štajerskem je babica, ki je kopala dojenčka, pod posodo položila predmete, knjigo – da bi bil učen, glasbilo – da bi bil glasbenik ali pa denar – da bi bil bogat. Voda ni bila samo v cerkvi osrednje dejanje krstnega obreda, nekoč je tudi po krstu sledila kopel.

Smrt in pogreb: Rjuho, na kateri je pokojni umrl, so na Gorenjskem in Dolenjskem zmočili. Obesili so jo, da je voda z nje tekla sama. S tem so se rešili duš in koliko je steklo kapljic z rjuhe, toliko so duši olajšali pot od doma. Iz raznih posod so takoj po smrti zlili vso vodo in pogasili ogenj (prav tam).

Voda je vedno burila tudi človeško domišljijo in zato mnoge kulture poznajo vodne duhove in vodna bajeslovna bitja. Pogosto so z vodnimi duhovi povezane kače, vile, morske deklince in vodni škrti (Bogataj, 2014, 249).

2.4 VODA IN UMETNOST

Voda je od nekdanj spodbujala človekovo oblikovanje in izražanje na različnih področjih umetnosti. Pojavlja se v povezavi z glasbo, likovno umetnostjo, v književnosti in gledališču, v filmu in še kje.

Voda je pogosto navdihovala likovno umetnost v arhitekturi, slikarstvu, kiparstvu. V glasbi služi kot orodje – glasbilo, navdih in kot prizorišče dogajanja. Obstajajo ljudska glasbila, ki so povezana z vodo. Številni skladatelji so v vodi našli navdih za svoja največja dela.

O vodi se piše že v grški mitologiji, v raznih mitih, bajkah, povestih, legendah in v drugih literarnih zvrsteh. V slovenski literaturi srečamo motiv lepe Vide že v ljudski pesmi. Vida potuje z ladjo okrog morja, ki jo kasneje nesrečno ločuje od doma. Tudi Prešeren v Krstu pri Savici ne more brez opevanja simbolne vrednosti vode in lepote Blejskega in Bohinjskega jezera. Pesem Soči je brez dvoma najbolj znana Gregorčičeva pesem. Ni le hvalnica reki, ampak tudi domovinska pesem, ki reko uporabi le kot simbol. V Kosovelovih pesmih se pogosto omenjene podobe morja, jezer, ribnika, rek, slapov, vrelcev in gejzirjev. Za Kosovela je morje dajalec in hkrati uničevalec življenja (Kajfež Bogataj, 2014).

Tudi v prozi se pojavlja motiv vode. Pri Cirilu Kosmaču in Prežihovemu Vorancu celo spoznamo, koliko je ljudem voda pomenila takrat.

2.5 VODA IN ŠPORT

Voda preko športa postaja tudi pomemben del našega prostega časa. Veliko športnih aktivnosti je neposredno in posredno povezanih z vodo, pa naj bo v naravi ali v bazenih. V vodi lahko plavamo, skačemo, se potapljamo, plujemo in celo tečemo (Bogataj, 2014, 274). Rekreativni izziv, pri katerem lahko izkusimo moč brzic na divjih rekah, se imenuje rafting. V napihljivem čolnu ali raftu skupaj vesla do 8 oseb, spremlja pa jih izkušen vodnik, ki daje navodila in usmerja raft. Vožnja z vodnim skuterjem, ki mu pravimo tudi jet skiing, je ena najbolj pustolovskih in hitrih oblik vodnih aktivnosti. Potem pa je tukaj še smučanje na vodi, ki sliši tudi na ime cable skiing. Med priljubljenimi športi je tudi banana boat riding, pri katerem se uporablja napihljiva blazina v obliki banane, ki jo med divjo vožnjo vleče gliser. Raziskovanje čudovitega podvodnega sveta brez težke opreme omogoča snorklanje, ki velja za najbolj priljubljen način potapljanja. Izredno dinamična vodna aktivnost je kajtanje, ki zaradi hitrosti, skokov in elegantnega drsenja nudi prav posebne užitke, odvisna pa je zlasti od vetra (Medmrežje 5).

Slika 7: Vodni športi (Vir: Medmrežje 5)

Tudi zimski športi, od smučanja do hokeja, ki potrebujejo led ali sneg, so povezani z vodo, le da je ta v trdnem agregatnem stanju (Bogataj, 2014, 274).

2.6 POMEN VODE ZA ČLOVEKA V PRETKLOSTI

2.6.1 Pranje perila

Ko smo v sklopu Kulturne dediščine učencem prikazali, kako se je pralo nekoč, mnogi niso verjeli, da se je tako resnično pralo. Perice, ki so prikazale pranje perila nekoč, so povedale, da je šlo za težko delo, ki so ga z veseljem opravljale, kajti to je bil čas druženja deklet iz vasi.

Slika 8: Perice (Vir: Katja Leva)

Slika 9: Pripovedovanje peric (Vir: Katja Leva)

Slika 10: Prikaz pranja perila v starih časih na 2. osnovni šoli (Vir: Katja Leva)

2.6.2 Voda – prometna pot

Danes je rečnega prometa zelo malo, zato velikokrat pozabimo, da je imel nekoč v Sloveniji izjemen pomen zaradi prevoza lesa, tovora, ljudi. Voda človeku pomeni tudi mobilnost.

3 VARČEVANJE Z VODO

3.1 UKREPI, S KATERIMI LAHKO PRIVARČUJEMO VODO

Vsi se moramo zavedati, da čisti vodni viri niso neusahljivi. Zato moramo imeti odgovoren in varčen odnos do vode. Z zmanjšanjem porabe vode posredno zmanjšujemo tudi porabo električne energije, prispevamo k ohranjanju okolja in omilitvi podnebnih sprememb.

Načinov, kako varčevati z vodo, je veliko, vsi pa se začnejo pri TEBI/V SEBI. Vsak dan varčujemo z vodo. Ni važno, če so prihranki majhni. Vsaka kapljica šteje! Trenutno je varovanje vode ena najbolj "zelenih" stvari, katere lahko naredimo za naravo, glede na to da odtočna voda vedno bolj onesnažuje jezera, reke in morja. Gospodinjstva so veliki porabniki vode, saj jo v Sloveniji po domovih stočimo skoraj toliko, kot jo porabi vsa industrija, kmetijstvo in druge gospodarske dejavnosti skupaj. Zavedati se je potrebno, da vode lahko nekoč zmanjka in takrat bo prepozno za kakršnekoli ukrepe. Vsi ukrepi se pričnejo sedaj in le ti bodo vplivali na prihodnost, na prihodnje generacije, na prihodnost našega planeta. Spodaj so našteti nekateri ukrepi za varčevanje, katere lahko uporabite doma (Medmrežje 6).

Slika 11: Vsaka kapljica privarčevane vode pomeni zelo veliko za našo družno (Vir: Medmrežje 6).

Povprečna gospodinjstva poraba vsakega prebivalca v Sloveniji znaša danes približno 50 kubičnih metrov letno, kar je 140 litrov dnevno. Poraba ni enakomerno porazdeljena, saj je v mestih tipično trikrat večja kot na vasi. Veliko vode po nepotrebnem odteče v kanal zaradi napak, ki se nam zdijo nepomembne. Zmerno kapljajoča pipa v enem mesecu izgubi okrog 220 litrov vode, puščajoči kotliček za splakovanje WC školjke pa lahko v enem mesecu zapravi kar 15 kubičnih metrov vode.

Ukrepi

- Med umivanjem rok, zob, tuširanjem, miljenjem rok in britjem zapirajmo pipo.
- Uporabljajmo raje tuš kot kopalno kad in skrajšajmo čas tuširanja.
- Ne uporabljajmo tekoče vode za taljenje zmrznjene hrane.
- Uporabljajmo varčne pralne in pomivalne stroje.
- Operimo perilo šele takrat, ko ga je dovolj za poln boben.

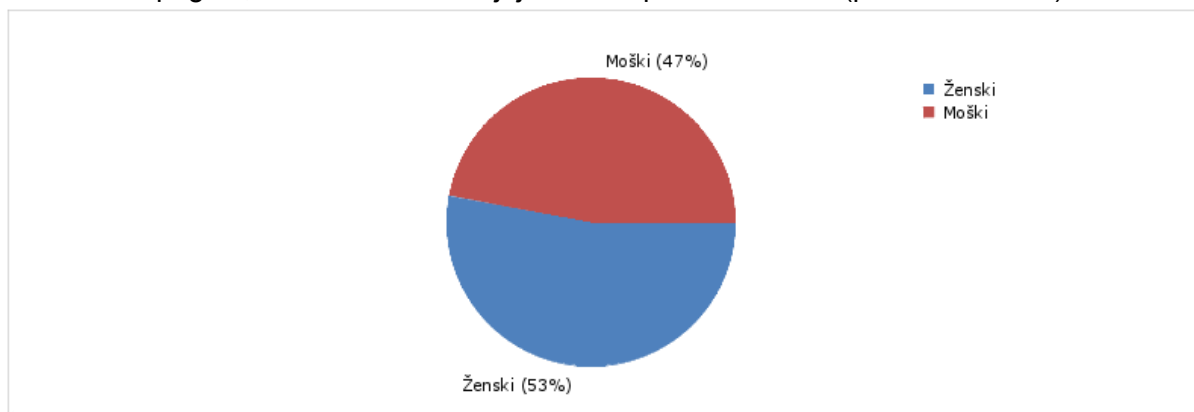
- Zelenjavo in sadje perimo v skledi z vodo in ne pod tekočo vodo.
- Vrt zalivajmo zgodaj zjutraj ali zvečer, ko je izhlapevanje vode manjše.
- Za zalivanje vrta uporabljajmo deževnico.
- Avtomobile perimo v avtopralnicah s sistemom za recikliranje vode.
- Gozdovi so najboljši zadrževalniki vode v naravi.
- Pri kuhanju uporabljaj primerno veliko posodo, kajti prevelika posoda poveča porabo vode.
- Vodo, katero smo uporabil za pranje solate, uporabimo za zalivanje rož.
- Papirčke, robčke in podobno mečimo v smeti in jih ne splakujemo v WC školjki.
- Naučimo otroke, da bodo po vsaki uporabi tesno zapirali pipe.
- Namočimo posode in ponve, na katere se je prijela hrana, namesto da voda teče, medtem ko hrano drgnete s površine.
- Ko bomo čistili akvarij, uporabimo vodo iz akvarija za zalivanje rož. Ta voda je namreč bogata z dušikom in fosforjem. Tako dobite brezplačno in poceni gnojilo.
- Izberimo en kozarec, iz katerega bomo vsak dan pili vodo. Tako bomo zmanjšali število umazanih kozarcev in število pranj v pomivalnem stroju.
- Za tajanje zamrznjenih izdelkov ne uporabljajmo tekoče vode iz pipe.

Skozi moremo imeti v zavesti, koliko bi zapravili vode, če ne bi varčevali. Samo poglejmo si trditve spodaj, da vidimo neracionalno porabo vode.

- Poraba vode se je v svetu v zadnjih stotih letih povečala za več kot šestkrat.
- Iz odprte pipe na minuto steče do 20 litrov vode.
- Med tuširanjem porabimo okrog 140 litrov vode.
- Za kopanje v kadi porabimo dvakrat več vode kot za tuširanje.
- Iz pipe, iz katere kaplja 1 kapljica na minuto, dnevno izgubimo do 50 litrov vode.
- Porabimo več vode, če posodo pomivamo ročno kot v pomivalnem stroju.
- Petina splakovalnikov v stranišču pušča, ne da bi to vedeli.
- K varčnemu ravnanju z vodnimi viri prispevamo z razumnim potrošništvom in izogibanjem nepotrebnim nakupom (Medmrežje 6).

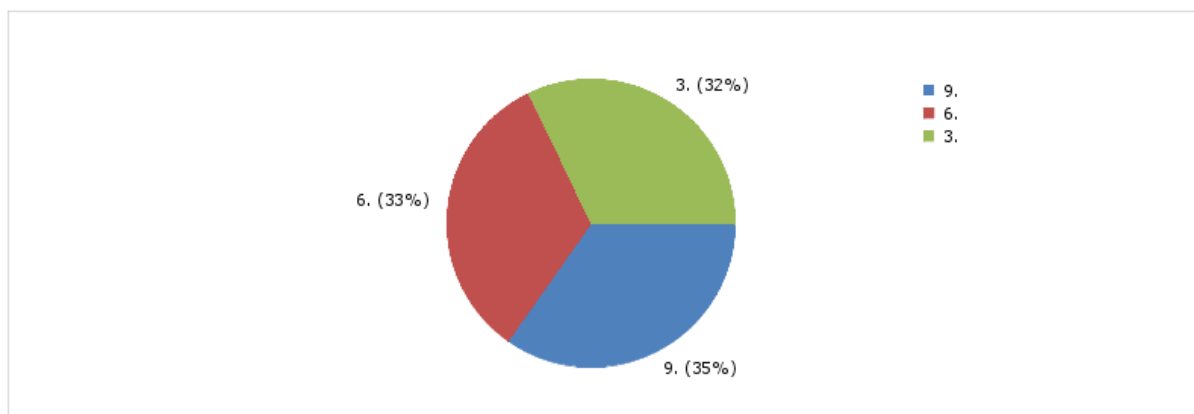
4 EMPIRIČNI DEL

Učenci 3., 6. in 9. razredov 2. osnovne šole Slov. Bistrica so odgovarjali na spletno anketo (Priloga 1), ki sem jo izdelala v programu EnKlikAnketa. Razrede smo namerno izbrali, da smo dobili vpogled, kako učenci varčujejo z vodo po celi vertikalni (po vseh triadah).

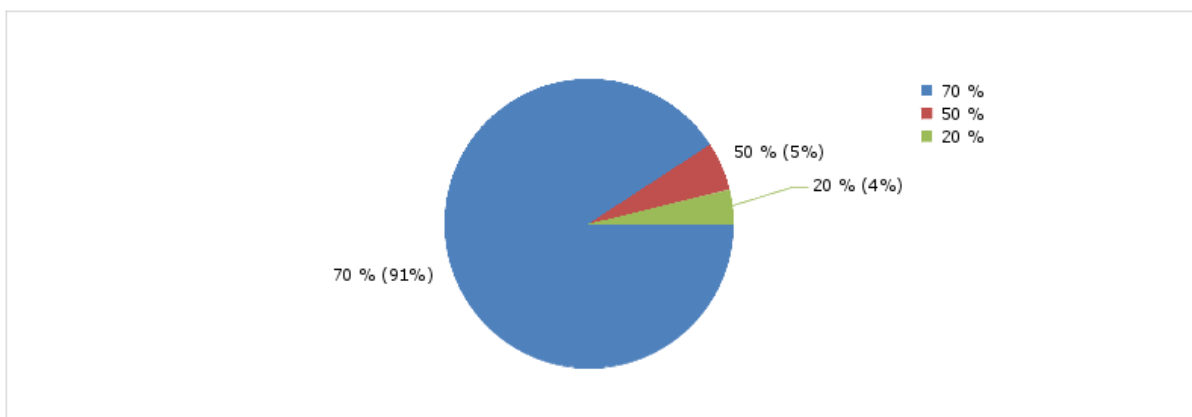
Slika 12: Število učencev, ki je reševalo anketo.

Anketo je reševalo 134 učencev, od tega je bilo 47 % fantov in 53 % punc.

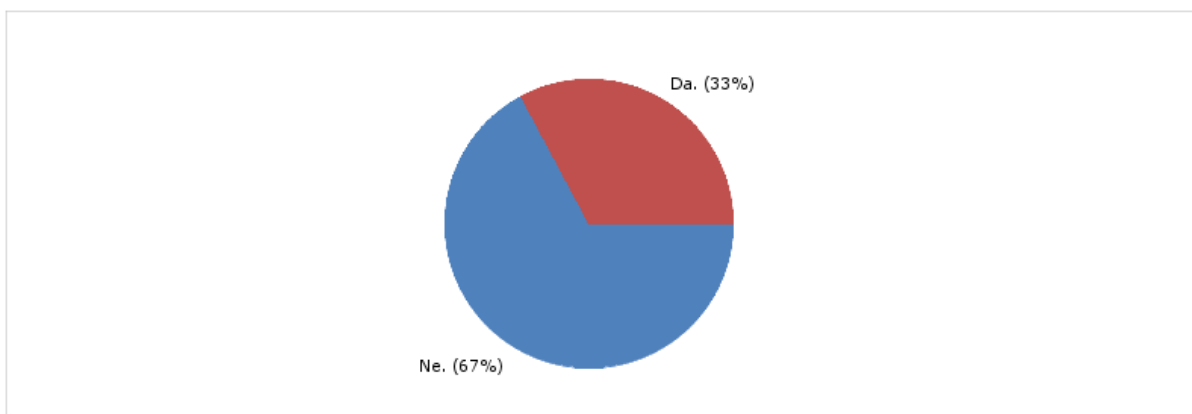
Slika 13: Odstotek učencev po razredih.

35 % učencev je bilo iz 9. razreda, 33 % iz 6. razreda in 32 % iz 3. razreda.

Slika 14: Koliko odstotkov vode je na Zemlji?

91 % učencev je vedelo, da je na našem planetu 70 % vode. Nad rezultatom sem bila presenečena, kajti sem bila mnenja, da mogoče tretji razredi na to vprašanje ne bodo znali odgovoriti.

Slika 15: Ali poznaš kateri slovenski pregovor, kjer je v njem omenjena beseda voda?(n = 131)

33 % učencev pozna vsaj en pregovor o vodi. 67 % učencev ne pozna nobenega pregovora o vodi. Nad rezultatom nismo bili presenečeni, saj smo že v hipotezi navedli dejstvi, da učenci ne poznajo pregovorov o vodi.

Naslednje vprašanje je bilo, da napišejo pregovor o vodi tisti, ki so v prejšnjem vprašanju, odgovorili, da ga poznajo.

Navedli so naslednje pregovore:

- kri ni voda
- tiha voda bregove dere
- brez vode ni življenja
- roka roko umije
- še mnogo vode bo preteklo, da ...
- še mnogo ribic je v vodi
- šele v puščavi se zaveš pomena vode.

Opazili smo, da so pisali tudi napačne pregovore, npr: voda ni kri, še slepa kura vodo najde ...

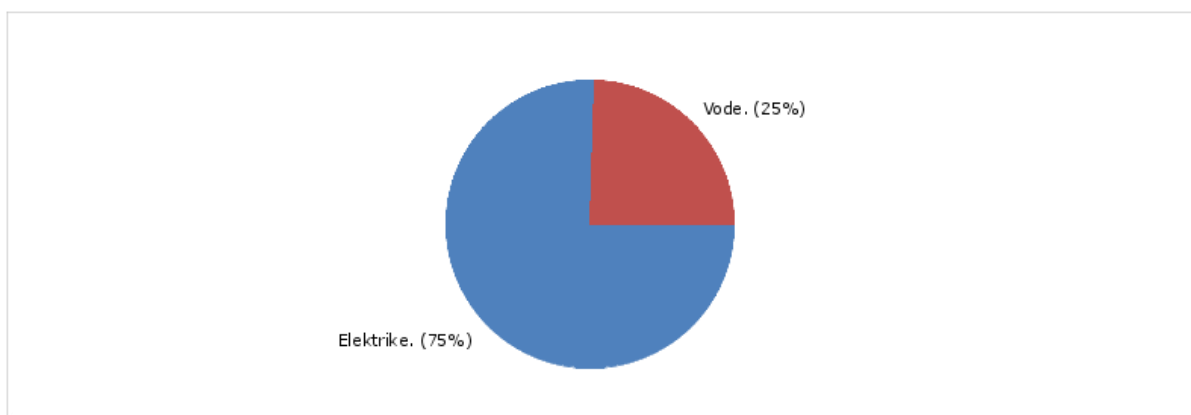
Izvajali smo anketo tudi s starši (Priloga 2). Tudi te smo vprašali, ali poznajo kateri pregovor o vodi. Vsi so odgovorili z da, vendar so se pregovori ponavljali. Našteli so te:

- voda je vir življenja
- preteklo bo veliko vode
- tiha voda bregove dere
- kri ni voda. pravi okus vode spoznamo šele v puščavi.
- brez vode ni življenja.

Menili smo, da bodo starši poznali več pregovorov o vodi.

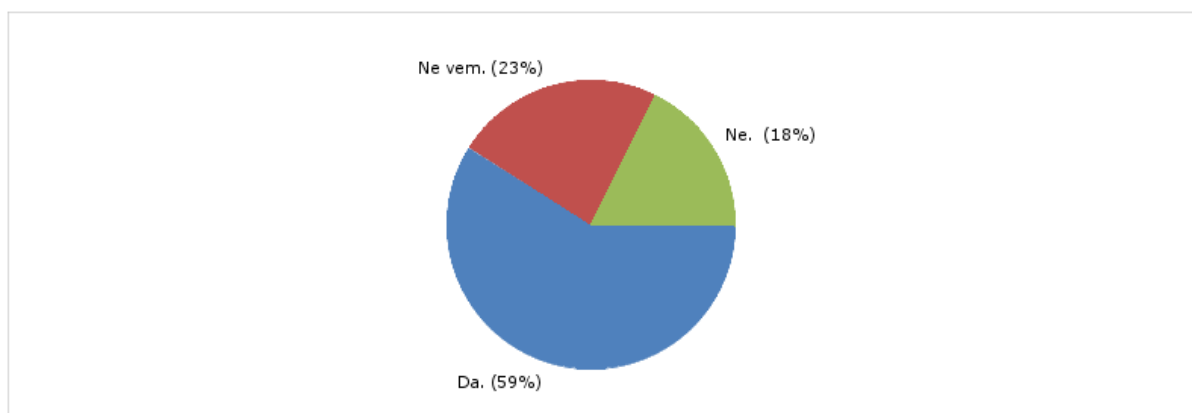
V naslednjem vprašanju nas je zanimalo, ali učenci znajo razložiti, kaj pomeni pregovor »še mnogo vode bo preteklo, da ...«, ki je tudi naslov te raziskovalne naloge.

27 učencev je odgovorilo, da ne razumejo pomena pregovora. Večina pa je napisala: še veliko časa, še dolgo časa, dolgo obdobje.

Slika 16: Brez česa bi lažje preživel? (n = 130)

Na to vprašanje je odgovorilo 130 učencev. 75 % učencev je mnenja, da bi lažje preživel brez elektrike, 25 % pa meni, da bi lažje živel brez vode. Enako vprašanje smo postavili staršem, ki so 100 % odgovorili, da bi lažje živel brez elektrike kot vode. Nad rezultatom učencev smo pozitivno presenečeni, kajti kljub temu da je voda pogoj za življenje, smo menili, da bodo zaradi vpliva tehnologije odgovorili v večji meri, da bi bolj pogrešali elektriko kot vodo.

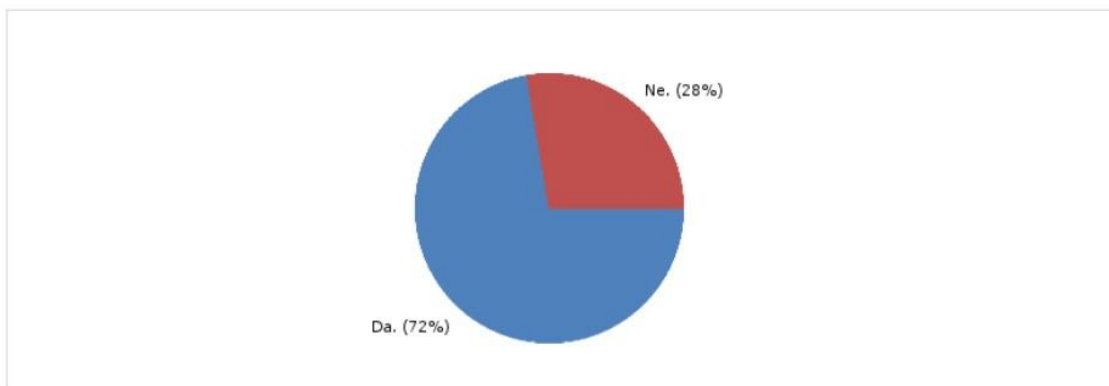

Slika 17: Ali meniš, da si dovolj varčen z vodo ? (n = 129)

Zanimalo nas je, ali učenci menijo, da so dovolj varčni z vodo. 59 % je mnenja, da so, 18 % meni, da niso varčni, 23 % pa se ne opredeli.

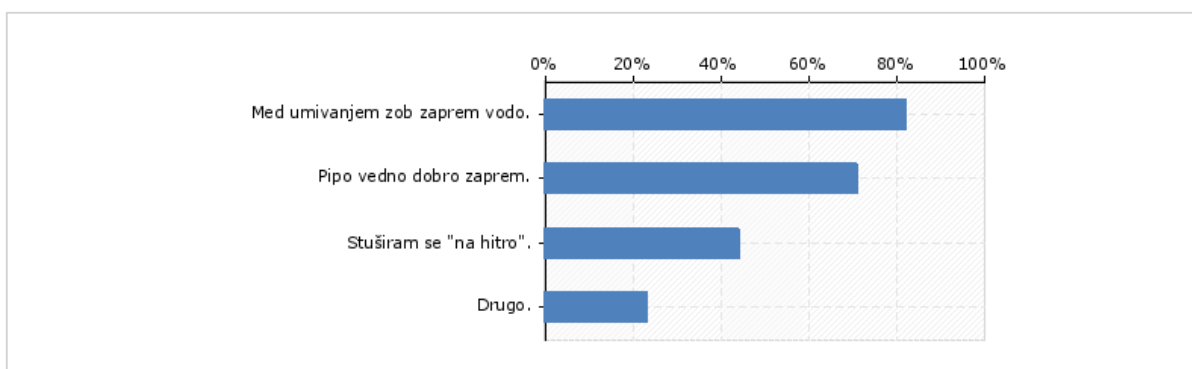
Enako vprašanje smo postavili staršem. 72 % staršev je mnenja, da je varčna z vodo, 28 % je mnenja, da ni varčna dovolj z vodo.

Menite, da ste dovolj varčni z vodo? (n = 18)

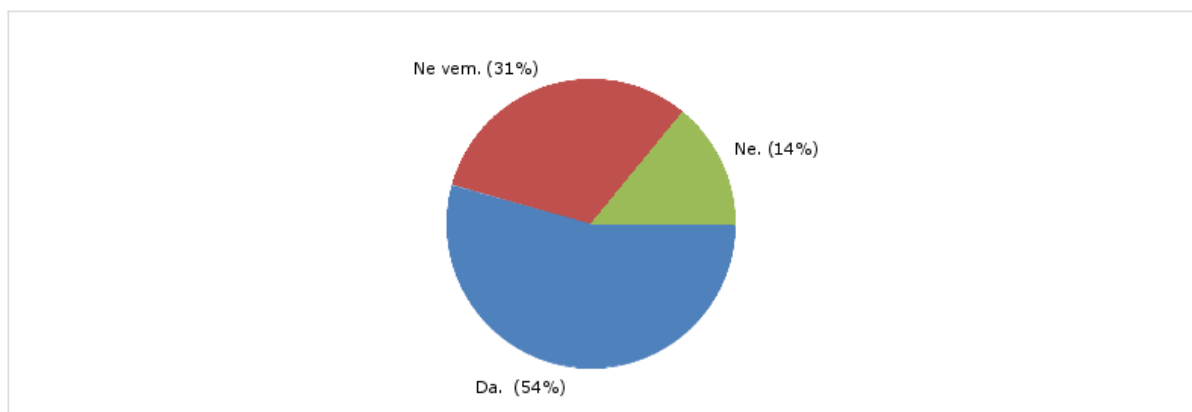
Slika 18: Ali meniš, da si dovolj varčen z vodo (vprašanje za starše)?

Opazimo, da je starejša generacija varčnejša z vodo, kar me ni presenetilo. Smo mnenja, da z leti »zorimo« in se vedno bolj zavedamo, da moramo biti »v dobrem odnosu« z naravo.

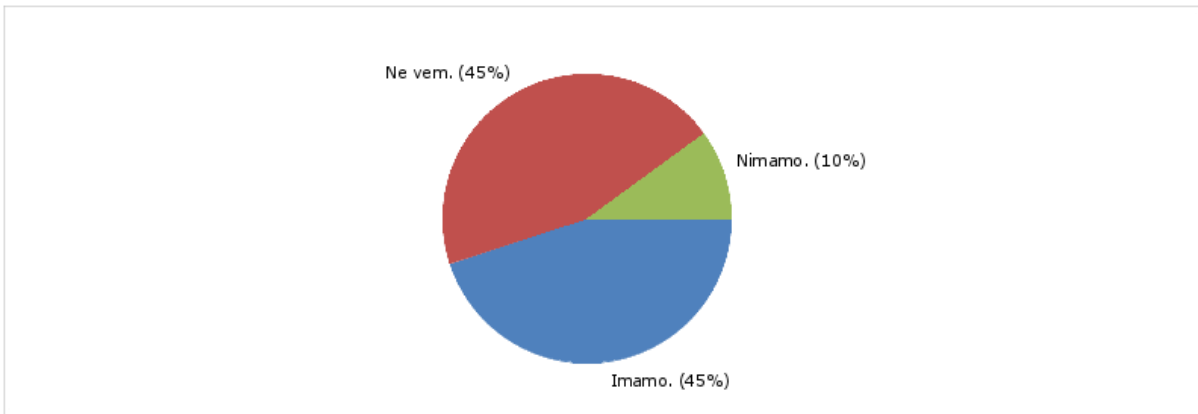

Slika 19: Katere ukrepe izvajaš, da meniš, da si dovolj varčen z vodo? (n = 134)

Učenci so lahko izbrali več odgovorov. 82 % učencev med umivanjem zob zapre vodo, 71 % učencev vedno preveri, da so pipe dobro zaprte, samo 46 % učencev se stušira »na hitro«. 22 % pa izvaja še druge ukrepe, ki služijo k povečanju varčnosti z vodo.

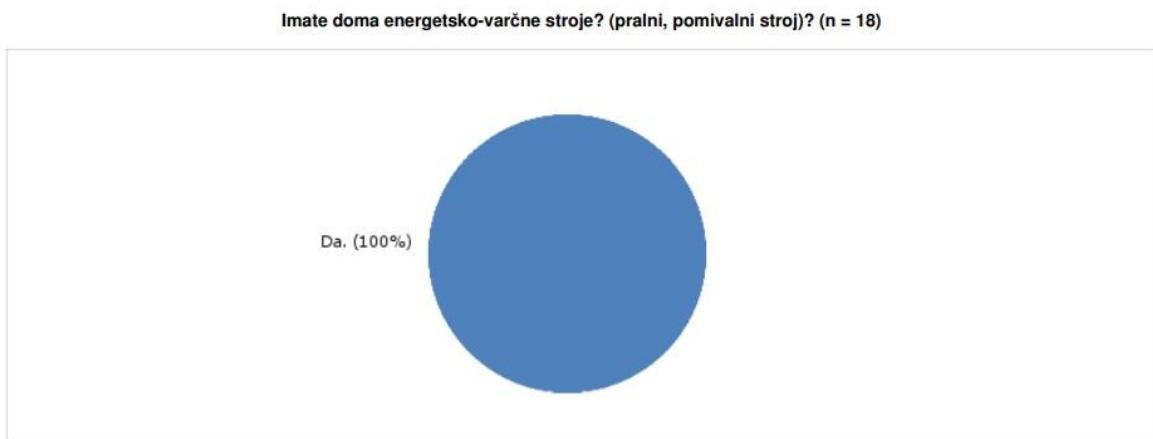

Slika 20: Ali si dovolj poučen, kako varčevati z vodo?

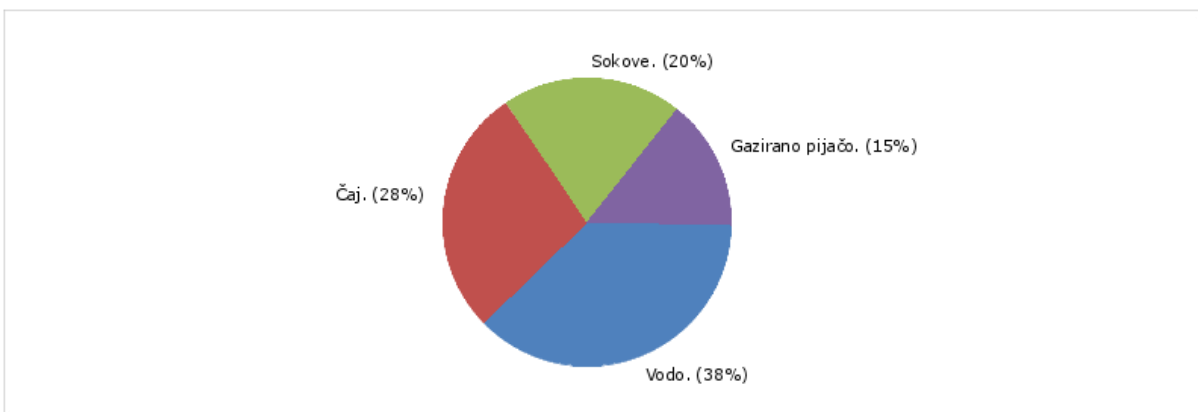
Slika 21: Ali imate doma varčevalni pralni/sušilni/pomivalni stroj?

45 % učencev ve, da imajo doma energetske varčne stroje, medtem ko jih 45 % ne vedo. 10 % pravi, da nimajo varčevalnih strojev.

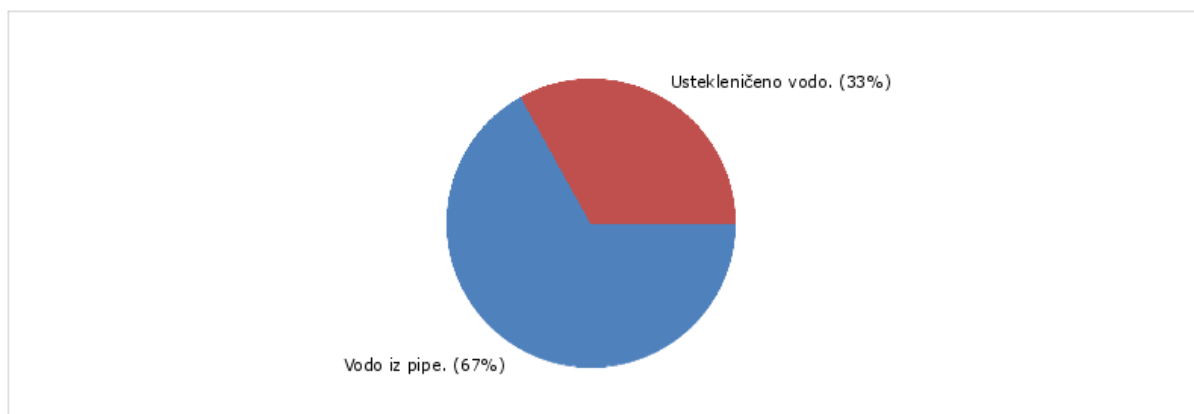
Slika 22: Ali imate doma varčevalni pralni/sušilni/pomivalni stroj (za starše)?

Vsi starši so dejali, da imajo doma energetske varčne stroje.

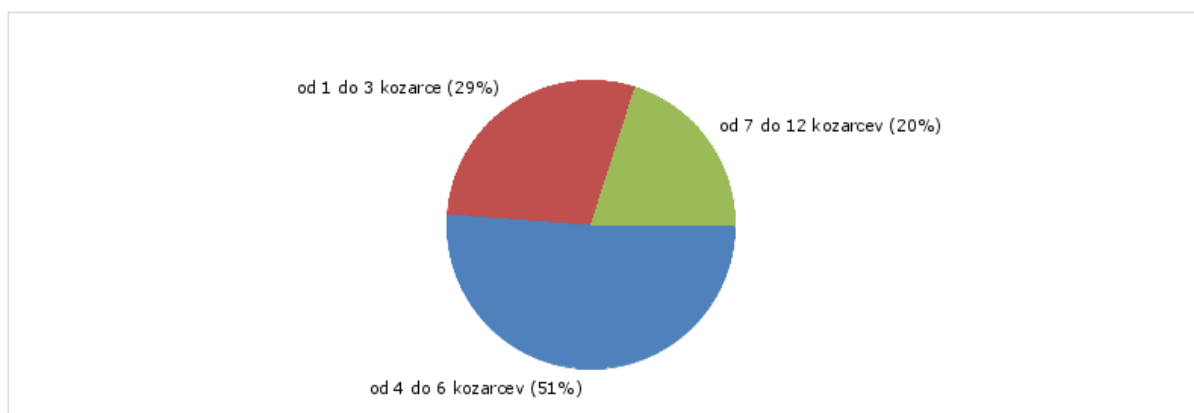
Slika 23: Katero pijačo najraje piješ?

38 % učencev najraje pije vodo, sledijo čaji, sokovi in gazirane pijače.

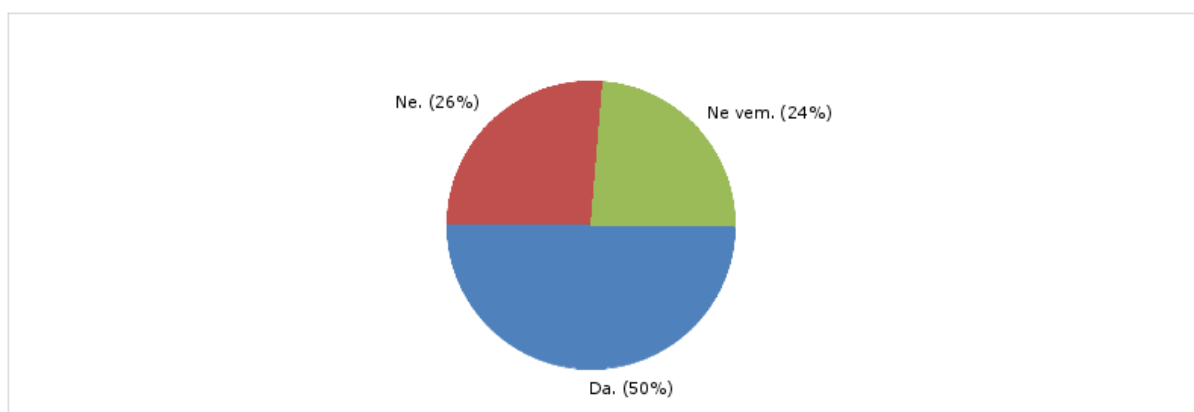
Slika 24: Katero vodo raje piješ, vodo iz pipe ali ustekleničeno?

67 % učencev raje pije vodo iz pipe, 33 % pa ustekleničeno vodo. Želeli bi si, da bi več učencev raje pilo vodo iz pipe, temu imamo namenjene tudi pitnike po šoli.

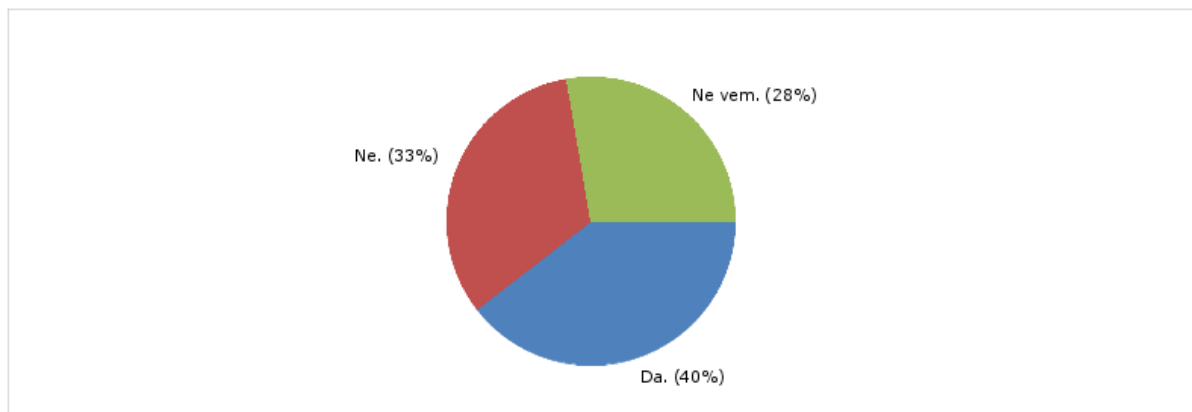
Slika 25: Koliko kozarcev vode spiješ dnevno?

Še vedno opažamo, da učenci premalo spijejo. Le 20 % učencev spije dnevno dovolj vode, 29 % jo spije premalo, 51 % pa skoraj dosegajo minimalni vnos vode na dan.

Slika 26: Ali bi spili več vode, če bi vam »šola« podarila stekleno stekleničko za pitje vode?

50 % učencev je mnenja, da bi spilo več vode, če bi imeli stekleno stekleničko in bi si vanjo nalivali vodo. 26 % učencev meni, da kljub stekleničkam ne bi spili več kot sedaj, 24 % pa ne ve, ali bi to vplivalo na večjo količino popite vode.

Slika 27: Ali meniš, da smo na 2. osnovni šoli dovolj varčni z vodo?

40 % učencev meni, da smo na 2. osnovni šoli dovolj varčni z vodo, 33 % jih meni, da smo premalo varčni, 28 % učencev pa ne ve oz. ni izrazilo mnenja.

Upamo, da se bo mnenje o varčnosti na šoli spremenilo, ko se bodo uvedli ukrepi, ki smo jih predlagali v zaključku raziskovalne naloge.

Učence smo vprašali, katere ukrepe bi še lahko na šoli izvajali, da bi se povečala varčnost z vodo. Našteli so naslednje ukrepe:

- pipe na senzorje,
- plakati o osveščanju, kako se ravna z vodo,
- dežurni učenec, ki bi opozarjal na pravilno rabo z vodo.

Enako vprašanje smo postavili staršem. Ti so, zraven že zgoraj omenjenih predlogov, dodali:

- ustrezno zapiranje pip,
- uporaba deževnice za sanitarije,
- preverjanje o ustreznem delovanju kotličkov na straniščih.

Starše smo tudi prosili, da naj navedejo ukrepe, s katerimi doma poskušajo varčevati z vodo.

Našteli so naslednje ukrepe:

- ustrezno zapiranje pip,
- pranje v stroju, ko je poln,
- zbiranje deževnice in zalivanje vrta z njo,
- hitro tuširanje,
- pranje, pomivanje na eco programu,
- po pranju solate vodo uporabimo za zalivanje rož,
- vzgoja otrok.

Iz anket smo ugotovili, da učenci vseeno niso tako varčni kot bi lahko bili. Izvedeli smo, da ne poznajo veliko slovenskih pregovorov, niti jih ne znajo razložiti. Učenci naše šole spijejo premalo vode. V primerjavi mlajša/starejša generacija smo ugotovili, da je starejša

generacija bolj varčna, poznajo več pregovorov in da vsi menijo, da bi lažje preživel brez elektrike kot brez vode.

Prav tako smo ugotovili, da imajo vsi starši v svojem gospodinjstvu energetske-varčne stroje. Večina staršev je mnenja, da so svoje otroke dobro vzgojili v smislu varčevanja z vodo.

5 VARČEVANJE Z VODO NA 2. OSNOVNI ŠOLI

Naša šola je že sedaj »zeleno in trajnostno« usmerjena. Tudi ankete so pokazale, da učenci menijo, da se na šoli varčuje z vodo dokaj dobro. Vedo, da dajemo prednost pitju vodi ter se izogibamo pitju sladkih pijač. Uvedli smo že nekaj ukrepov, ki k temu pripomorejo:

- oznake na straniščih in nad umivalniki, »varčuj z vodo«,
- straniščni splakovalniki z dvojnim sistemom,
- pitje nesladkanih pijač,
- pitniki na hodnikih,
- plakati po učilnicah,
- pitje vode ob različnih športnih dejavnostih,
- pogovor pri razrednih urah o odnosu do vode,
- obisk učnih poti,
- izdelava izdelkov v povezavi z vodo.

Slika 28: Izdelava plakatov pri turistični nalogi na 2. osnovni šoli (Vir: Marijana Jereb)

Učenci prve triade so v turistični nalogi o vodi razmišljali tako:

Pitna voda je človeku zelo pomembna in dragocena za življenje, saj jo je na svetu le 1 %. Reke, potoki in celo podtalnica je onesnažena zaradi škropiv, ki jih človek uporablja na njivah in v sadovnjakih. Mene zelo moti, da tovarne onesnažujejo vodo in zrak. Tudi to, da ljudje perejo avtomobile kar s pitno vodo. Nekateri se tuširajo in umivajo zobe in voda teče v neomejenih količinah. Na svetu ne bo več pitne vode, če bomo tako ravnali z njo, saj še vedno drži trditev »brez vode ni življenja!«

Gala, 10 let (Vir: Mi pijemo pri izviro, 2009)

Voda se nahaja v treh agregatnih stanjih – tekočem, trdnem in plinastem. S segrevanjem in ohlajanjem prehaja iz enega stanja v drugega. Človeško telo vsebuje od 60 % do 70 % vode, ki jo dobi s hrano in pijačo. Rastline lahko vsebujejo tudi do 90 % vode, ki z rudninskimi snovmi omogoča razvoj in življenje. Telo meduze je skoraj v celoti iz vode. Voda je tudi topilo.

Nejc, 10 let (Vir: Mi pijemo pri izviro, 2009)

Slika 29: Pitniki na 2. osnovni šoli Slov. Bistrica (Vir: Marijana Jereb)

Na naši šoli ne pijemo vode iz plastenk. Na hodnikih imamo stoječe pitnike, kjer lahko pijemo vodo kadarkoli. To se nam zdi zelo dobro, saj tako ne potrebujemo plastičnih lončkov in ne obremenjujemo okolja s plastenkami.

Melanie, 10 let (Vir: Mi pijemo pri izviro, 2009).

Slika 30: Hranilniki iz plastenk, ki so jih naredili učenci 2. osnovne šole (Vir: Marijana Jereb)

Želimo si, da bi lahko v prihodnosti na našo šolo uvedli še naslednje ukrepe:

- pipe na senzorje,
- da bi vsak učenec dobil svojo stekleničko za pitje vode,
- opozorilni napisi o varčevanju v učilnicah, kjer so stari že dotrajani ali jih celo več ni,
- zbiralnik za deževnico za zalivanje šolskega vrta,
- predavanje strokovnjakov za učitelje in učence,
- števec, kjer bi mesečno spremljali porabo vode.

PREDLOG, KI GA ŽELIMO URESNIČITI V PRIHODNJEM ŠOLSKEM LETU NA NAŠI ŠOLI

V okviru projekta Podjetnost bomo poskušali v prihodnosti navezati tudi sodelovanje z lokalnim podjetjem Komunala, ki skrbi za pitno vodo na našem področju in za odvoz smeti. Razmišljajmo, da bi podjetju predstavili projekt, ki ga izvajajo njim podobna podjetja že nekaj let po Sloveniji.

Z maskoto, ki si jo podjetje izmislilo, se po šolah in vrtcih osvešča učence in vrtčevske otroke o pomenu pitne vode in skrbnim ravnanjem z njo. Podjetje Kovod Postojna si je za svojega promotorja izmislilo škrate Vodko. Vodko je škrate, ki ga je podjetje ustvarilo 10. decembra 2014 z namenom zgodnjega ozaveščanja najmlajše populacije, saj tudi odrasli posamezniki v vsakdanjem življenju nič kolikokrat pozabimo, kako dragocen vir je voda (Medmrežje 7).

Slika 31: Vodko, maskota Kovoda Postojna (Vir: Medmrežje 7)

Slika 32: Osebna izkaznica Vodka (Vir: Medmrežje 7)

Učne urice na temo Radi pijemo vodo so po vrtcih in šolah v občini Postojna in Pivka začeli izvajati v januarju 2015. Povabljeni so bili v 32 oddelkov šol in vrtcev, kar skupaj zajema preko 1000 otrok. Glede na izražen interes in potrebe, predvsem pa zanimanje otrok in učencev, so se odločili, da bodo tej populaciji še naprej namenjali precejšnjo pozornost. Udeležencem učnih ur so podarili lesen obesek vodnega škrate Vodka, učno gradivo in predstavitev, ki v razredih opominjajo na vsakodnevno skrb in pitje vode.

Otroke so v lanskem letu povabili tudi k sodelovanju v nagradnem natečaju za najboljši izdelek na temo Vodka. Izmed prejetih domiselnih otroških umetnij so izbrali najbolj izviren in privlačen izdelek, ki je bil nagrajen (prav tam).

OKVIRNI NAČRT ZA REALIZACIJO PREDLOGA

Najprej želimo stopiti v stik s podjetjem Komunala. Če bi bili pripravljeni sodelovati, predlagamo naslednji načrt.

- a) Ime, zgodbo in osnutek maskote bi naredili učenci 2. osnovne šole kot nagradni natečaj (najboljši predlog bi bil izbran za maskoto podjetja).
- b) V sodelovanju z lokalnimi podjetji bi izdelali maskoto, ki bi po šolah in vrtcih v občini Slov. Bistrica promovirala in osveščala pravilni odnos do voda.
- c) Izdelali bi še opozorilne znake, na katerih bi bila narisana ta maskota, in bi opozarjali na pravilno rabo vode (npr. nad umivalniki – zapiraj vodo, na straniščih – varčuj z vodo ...).
- d) Iz podjetja bi prišel strokovnjak (zraven tudi maskota), ki bi predstavil, zakaj se moremo varčno obnašati.
- e) Figuro maskote bi postavili v šolsko avlo in bi učence skozi opozarjala na primerno rabo vode in pitje le-te. S časoma, ko bi maskota bila prepoznana, bi figuro le-te postavili tudi v druge zavode (zdravstvene domove, domove za starejše občane ...).
- f) Šola bi v okviru naravoslovnega dne izvajala t. i. Vodni dan. Z dodatnimi aktivnostmi bi učence na zanimiv način poučili, da voda resnično ustvarja čudeže. Njene zakonitosti in lastnosti bi učenci namreč spoznavali v okviru naravoslovnih uric in izvedbe vodnih poskusov
- g) Izdelala bi se spletna stran, kjer bi nas maskota skozi listanje le-te poučila o pomembnosti vode. Prestavil bi se projekt in maskota. Na to spletno stran bi se objavljalo tudi gradivo o vodi, razne križanke, pobarvanke, delovni listi, uganke, fotografije delavnic, nagradni natečaji ...
- h) Na ime maskote bi v naslednjih šolskih letih naredili nov natečaj (likovni in literarni). Vso gradivo bi se lahko zbralo in izdalo kot knjižica.

6 ZAKLJUČEK

Z anketo smo prišla do naslednjih zaključkov:

Hipoteza 1: Predpostavljamo, da učenci naše šole niso dovolj varčni z vodo.

Hipotezo ovržemo, saj je več kot polovica (59 %) učencev 2. osnovne šole Slov. Bistrica mnenja, da je z vodo varčna. Menim, da je temu tako, ker se vodstvo in učitelji šole trudijo, da je področje vode vedno vključujejo v namenske dneve, seminarske naloge ... Prav tako se o varčevanju z vodo in odnosom do narave pogovarjamo pri razrednih urah. Želimo si, da bi z ukrepi in predlogi, ki smo jih navedli, odstotek učencev, ki znajo varčevati z vodo, še narastel.

Hipoteza 2: Predvidevamo, da je starejša generacija bolj varčna z vodo kot »naša« generacija.

Hipotezo potrjujemo, ker je »starejša« generacija dejala v 74 %, da so varčni z vodo, medtem ko je »naša« generacija varčna z vodo v 59 %. Rezultat nas ni presenetil, saj menimo, da z leti zori odnos do narave in vode. Želeli pa si bi, da bi glede na starost bila starejša generacija še bolj varčna in bila vzgled svojim otrokom.

Hipoteza 3: Domnevamo, da učenci poznajo malo pregovorov, ki vključujejo besedo voda.

Hipotezo potrjujemo, saj je le 33 % učencev poznalo vsaj en pregovor o vodi. 67 % učencev ne pozna nobenega pregovora o vodi. Nad rezultatom nismo bili presenečeni, si pa želimo, da se odstotek povečal.

Hipoteza 4: Predpostavljamo, da učenci ne znajo razložiti pomena pregovorov (v prenesenem pomenu).

Hipotezo delno potrdimo, saj je večina učencev en pregovor znala razložiti, medtem ko večino vseh pregovorov niso znali razložiti.

Z zloženko (Priloga 3), ki smo jo naredili, bomo na 2. osnovni šoli Slov. Bistrica osveščali naše učence še naprej k bolj zdravemu odnosu do voda. Naše geslo se glasi: **ČUJ TI! SPOŠTUJ VODO IN Z NJO VARČUJ, DA NE BOŠ BIL TISTI, KI JE »FUJ«!**

S to raziskovalno nalogo smo se veliko naučili in spoznali polno dejstev, ki so nas tudi presenetila. Še sanjalo se nam ni, da je voda tako vpletena v slovensko etnologijo in da so se že pred 4500 leti odvijale vojne zanjo. Ljudje se včasih sploh ne zavedamo, kako pomembna je voda in kako je vpletena v naša življenja. Nam je samoumevno, da po naših pipah teče pitna voda, ki jo lahko pijemo, kadar želimo. Na svetu pa je ogromno ljudi, ki ne pozna takšnega življenja. Želimo si, da bi ljudje bili bolj skrbni z vodo in imeli do narave zdrav odnos.

Razlika v človeškem odnosu do vode danes in nekoč je velika. Na vodo danes gledamo žal kot na dobrino ali celo na tržno blago, ki nam samoumevno pripada. Dobro se je kdaj tudi ustaviti, pogledati v preteklost in prisluhniti pripovedim preteklih rodov (Bogataj, 2014).

7 LITERATURA

Jereb, M. (2009). Mi pijemo pri izviru. Turistična naloga. Slov. Bistrica: 2. osnovna šola.

Kac, U. (2018). Tako sem prišel na svet in ostal živ. Slov. Bistrica: Ljudska univerza.

Kajfež, Bogataj, L. (2014). Planet Voda. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Klobučar, M. (2011). V Studia mythologica Slavica. Voda! Jaz ti darujem, od dna do dna – pesemske sledi varovanja v nadnaravno moč vode.

Kunaver, D. (1997). Čar vode v slovenskem ljudskem izročilu. Begunje: Top Regionalni izobraževalni center Radovljica.

Medmrežje 1: <http://www.primavoda.si/vse-o-vodi/struktura-vode> (3. 3. 2018)

Medmrežje2:

<http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&ved=0ahUKEwjXyO7bzM7ZAhWOaFAKHblgBCsQFgg7MAY&url=http%3A%2F%2Fwww.ekosola.si%2Fuploads%2F2010-08%2FPvidelvoda.doc&usg=AOvVaw3xpIIB1tlvoY3rzfPitu2O> (27. 2. 2018)

Medmrežje 3: http://www.grubelnik.com/galerija/02_ilustracije/007/003.jpg (27. 2. 2018)

Medmrežje 4: <http://www.primavoda.si/vse-o-vodi/clovek-voda> (2. 3. 2018)

Medmrežje 5: <http://www.primavoda.si/vse-o-vodi/struktura-vode> (3. 3. 2018)

Medmrežje 6: <http://www.jkp-log.si/aktualno/novice/75-kako-varcevati-z-vodo.html> (3. 3. 2018)

Medmrežje 7: <https://www.sanitarc.si/projekt-vodko/> (27. 2. 2018)

PRILOGE

Priloga 1

Pozdravljeni, učenci 2. osnovne šole!

Sem Mija Pipenbaher. Pripravljam raziskovalno nalogo z naslovom Še mnogo vode bo preteklo, da bo cenjena dovolj. S priloženim anketnim vprašalnikom bi prišla do dragocenih podatkov, ki mi bodo v veliko pomoč pri raziskovanju tega področja. Reševanje ankete traja približno 3 minute, zato vas vljudno prosim, da si vzamete ta čas in korektno odgovorite na zastavljena vprašanja. Sodelovanje v anketi je anonimno. Pridobljene podatke bom uporabila izključno za namen pisanja raziskovalne naloge.

Za sodelovanje se vam najlepše zahvaljujem.

1 Splošni podatki (obkrožite):

1.1 SPOL: M Ž

1.2 RAZRED: 3. 6. 9.

2 Vprašanja vezana na različna področja voda

2.1 Koliko odstotkov je na Zemlji vode?

a) 20 % b) 50 % c) 70 %

2.2 Ali poznaš kateri slovenski pregovor, kjer je v njem omenjena beseda »voda«?

a) Da. b) Ne.

2.3 Če si na zgornje vprašanje odgovoril z da, napiši ta pregovor:

2.4 Ali znaš razložiti pregovor (v prenesenem pomenu) Še mnogo voda bo preteklo, dokler ...

2.5 Kateri spodaj naštetih prazniki ali običaji so povezani na neki način tudi z vodo?

velika noč novo leto sv. krst 1. maj

2.6 Če poznaš katero pesem ali besedilo, ki govori o vodi, ga napiši na črto:

3 Vprašanja vezana na pitno vodo in varčevanje z njo

3.1 Brez česa bi lažje preživel?

a) Vode. b) Električne.

3.2 Meniš, da si dovolj varčen z vodo?

a) Da. b) Ne.

3.3 Katere ukrepe izvajaš, da meniš, da si dovolj varčen z vodo?

- a) Med umivanjem zob zaprem vodo.
- b) Pipo vedno dobro zaprem.
- c) Stuširam se »na hitro«.

3.4 Meniš, da si dovolj poučen o varčevanju z vodo?

- a) Da
- b) Ne

3.5 Ali veš, če imate doma varčevalno-energetski pralni/pomivalni/sušilni stroj?

- a) Imamo.
- b) Nimamo.
- c) Ne vem.

3.6 Katero pijačo najraje piješ?

- a) Sokove.
- b) Čaj.
- c) Vodo.
- č) Gazirano pijačo.

3.7 Kaj raje piješ?

- a) Ustekleničeno vodo.
- b) Vodo iz pipe.

3.8 Koliko vode popiješ na dan?

- a) Med 2 dcl do 0,5 l.
- b) Med 0,6 l do 1 l.
- c) Med 1,1 l do 1,5 l.
- č) Več kot 1,5 l.

3.9 Ali bi spil več vode, če bi ti šola podarila stekleničko za vodo, da bi si vanjo nalival vodo iz pipe?

- a) Da.
- b) Ne.
- c) Ne vem.

4. Zakaj misliš, da učenci naše šole pri pisanju NPZ-jev (nacionalno preverjanje) dobijo na mizo vodo?

- a) Zaradi žeje.

b) Ker voda poveča dotok kisika, s tem se miselnost poveča.

4.1 Meniš, da smo na 2. osnovni šoli dovolj skrbni z vodo?

a) Da b) Ne

4.2 Kaj še bi lahko naredili, da bi okrepili varčevanje z vodo na šoli? Podaj predloge.

4.3 Voda ti največ pomeni zaradi:

- a) preživetja.
- b) osebne higiene.
- c) rekreacije.
- d) nekaj drugega: _____

Pozdravljeni!

Sem Mija Pipenbaher in raziskujem odnos do varčevanja z vodo. S pomočjo ankete želim izvedeti ali prihaja do razlik glede varčevanja z vodo glede na starost oz. generacije. Prosim, da korektno izpolnite spodnja vprašanja. Odgovore bom uporabila izključno za raziskovalno nalogo. Ker je anketa anonimna, lahko brez zadržkov podajate odgovore.

1.1 Menite, da dovolj varčujete z vodo?

- A) Da. B) Ne.

1.2 Ali ste svojim otrokom privzgojili pozitiven odnos do varčevanja z vodo?

- A) Da. B) Ne.

1.3 Imate doma energetske-varčne stroje (pralni, pomivalni stroj)?

- A) Da B) Ne

1.5 Katero pijačo najraje pijete?

- A) Vodo. B) Sokove. C) Čaj. Č) Druga.

1.6 Koliko vode dnevno popijete?

- A) Med 0,3 l do 0,5 l. B) Med 0,6 l do 1 l. C) Med 1,1 l do 1,5 l. Č) Več kot 1,5 l.

1.7 Katerih ukrepov se poslužujete, da varčujete z vodo?

1.8 Brez česa bi lažje preživel?

- A) Vode. B) Elektrike.

1.9 Napišite vsaj en pregovor, kjer je omenjena beseda voda.

2.0 Menite, da ste v preteklosti bolj cenili vodo kot danes?

- A) Da. b) Ne.

Razložite svoj odgovor:

2.1 Še sodite v tisto generacijo, ko je nosila vodo iz potokov, prala perilo v potoku?

A) Da. B) Ne.

2.2 Imate kateri predlog, s katerim bi se na šoli povečala varčnost z vodo?

Hvala za sodelovanje.

2. OSNOVNA ŠOLA SLOV. BISTRICA

ČUJ TI!!!

SPOŠTUJ VODO IN Z NJO VARČUJ, DA NE BOŠ BIL TISTI, KI JE »FUJ«!

KAKO? UPORABLJAJ NAVEDENE UKREPE:

- Med umivanjem rok, zob, tuširanjem in britjem zapiraj pipo.
- Uporabljaljaj raje tuš kot kopalno kad.
- Skrajšaj čas tuširanja.
- Ne uporabljaljaj tekoče vode za taljenje zmrznjene hrane.
- Uporabljaljaj varčne pralne in pomivalne stroje.
- Operi perilo šele takrat, ko ga je dovolj za poln boben.
- Zelenjavo in sadje peri v skledi z vodo in ne pod tekočo vodo.
- Vrt zalivaj zgodaj zjutraj ali zvečer, ko je izhlapevanje vode manjše.
- Za zalivanje vrta uporabi deževnico.
- Avtomobile peri v avtopralnicah s sistemom za recikliranje vode.
- Pri kuhanju uporabljaljaj primerno veliko posodo, kajti prevelika posoda poveča porabo vode.
- Vodo, katero si uporabil za pranje solate, uporabi za zalivanje rož.
- Papirčke, robčke in podobno meči v smeti in jih ne splakuj v WC školjko.
- Po vsaki uporabi vode tesno zapiraj pipe.
- Namочи posodo in ponve, na katere se je prijela hrana, namesto da voda teče, medtem ko hrano drgneš s površine.
- Ko boš čistil akvarij, uporabi vodo iz akvarija za zalivanje rož. Ta voda je namreč bogata z dušikom in fosforjem. Tako dobiš brezplačno in poceni gnojilo.
- Izberi en kozarec, iz katerega boš vsak dan pil vodo. Tako boš zmanjšal število umazanih kozarcev in število pranj v pomivalnem stroju.

Mija Pipenbaher, 9. a